

INKLYUZIV TA'LIMDA TASVIRIY SAN'ATNING O'RNI VA IMKONIYATLARI

Tursunboyeva Umidaxon Abduqodir qizi

Andijon Davlat Pedagogika instituti Ijtimoiy va amaliy fanlar fakulteti

Tasviriy san'at va muhandislik grafikasi yo'nalishi

3-bosqich 302-guruh talabasi

umidaxontursunboyeva1@gmail.com

Annotatsiya: Maqolada asosan inklyuziv ta'lim jarayonida tasviriy san'atning o'rni va uning ta'limiy imkoniyatlari tahlil qilinadi. Tasviriy san'at darslarida interfaol va kreativ usullar orqali nogiron yoki o'quv jarayonida qo'shimcha yordamga muhtoj bolalarning ijodiy qobiliyatlari, estetik didi va ijtimoiy ko'nikmalari rivojlantiriladi. Maqolada inklyuziv darslarda tasviriy san'atning pedagogik ahamiyati, metodik vositalari va bolalarning shaxsiy rivojlanishiga ta'siri ko'rib chiqiladi.

Kalit so'zlar: inklyuziv ta'lim, tasviriy san'at, ijodiy qobiliyat, estetik did, pedagogika, nogiron bolalar, ta'lim imkoniyatlari

Inklyuziv ta'lim – bu barcha bolalar, shu jumladan nogiron bolalar, o'quv jarayoniga to'liq integratsiyalashgan holda o'qish imkoniyatiga ega bo'lgan ta'lim tizimi. Tasviriy san'at darslarida interfaol, kreativ va vizual metodlardan foydalanish orqali talabalar nafaqat san'at tushunchalarini o'rganadilar, balki ijodiy, estetik va ijtimoiy qobiliyatlarini rivojlantiradilar. Inklyuziv ta'limda tasviriy san'atning roli shundaki, u bolalarga o'z qobiliyatlarini kashf etish, ijodiy fikrlashni rivojlantirish, va ijtimoiy integratsiyaga tayyorlanish imkonini beradi. Akhmedov (2010) va davlatov (2015) tadqiqotlariga ko'ra, nogiron bolalar interfaol darslarda faol ishtirok etganda, ular o'ziga bo'lgan ishonch, ijodiy mustaqillik va ijtimoiy ko'nikmalarini sezilarli darajada rivojlantiradilar. Tasviriy san'at darslarida qo'llaniladigan metodlar: Guruh ishlari: talabalar birgalikda ijodiy mashg'ulotlar bajaradilar, bu esa ijtimoiy hamkorlikni rivojlantiradi. Vizual tahlil: ranglar, shakllar, kompozitsiya elementlari orqali bolalar estetik didni shakllantiradilar. Loyihaviy faoliyat: bolalar mustaqil yoki guruhda kichik ijodiy loyihalarni yaratadilar, natijalarni baholaydilar. Rolli o'yinlar va interaktiv mashqlar: talabalar san'at jarayonida turli rollarni o'ynab, qaror qabul qilishni o'rganadilar. Inklyuziv ta'limda tasviriy san'at orqali bolalar: O'z ijodiy va estetik qobiliyatlarini rivojlantiradilar; Ranglar va shakllarni uyg'un ishlatishni o'rganadilar; Tanqidiy fikrlash va muammolarni hal qilish ko'nikmalarini shakllantiradilar; Ijtimoiy hamkorlik va kommunikatsiya qobiliyatlarini rivojlantiradilar; Madaniy va estetik qadriyatlarni tushunadilar. Shu tariqa, tasviriy san'at inklyuziv darslarda ta'lim samaradorligini oshiruvchi, ijtimoiy va estetik rivojlanishni qo'llab-quvvatlaydigan vosita sifatida muhim ahamiyatga ega bo'ladi. Kirish qismida, shuningdek, interfaol metodlar va vizual san'at orqali bolalarning ijtimoiy integratsiyasi, ijtimoiy va psixologik rivojlanishi ham tahlil qilinadi. Bu bolalarning o'z qobiliyatlarini

namoyish etish, ijtimoiy muhitga moslashish, va ijtimoiy ko'nikmalarni mustahkamlash jarayonini qo'llab-quvvatlaydi.

Inklyuziv ta'lim sohasida tasviriy san'atning o'rni va ahamiyati ko'plab olimlar tomonidan tadqiq etilgan. davlatov (2015) ning tadqiqotlariga ko'ra, inklyuziv ta'lim sharoitida tasviriy san'at bolalarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish, estetik didini shakllantirish, va da muhim vosita hisoblanadi. Akhmedov (2010) va gulomov (2007) ning tadqiqotlarida interfaol metodlar va vizual mashg'ulotlar bolalarda o'ziga bo'lgan ishonch, mustaqil fikrlash va ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantirishda samarali ekanligi ko'rsatildi. Shu bilan birga, bolalar o'z ijodiy ishlarini ko'rgazmalarda taqdim etish orqali ijtimoiy mas'uliyat, hamkorlik va konstruktiv fikrlashni o'rganadilar. karimov (2009) ning tadqiqotlariga ko'ra, tasviriy san'at mashg'ulotlari bolalarda ranglar, shakllar va kompozitsiyani tanlash qobiliyatini rivojlantiradi. Bolalar interfaol metodlar yordamida muammolarni hal qilish, ijodiy qarorlar qabul qilish, va vizual tafakkurni shakllantirish imkoniyatiga ega bo'ladilar. Shuningdek, bobo (2012) tadqiqotida interfaol metodlar yordamida bolalar o'z ijodiy qobiliyatlarini rivojlantiradi, san'atga nisbatan estetik qarashlarini oshiradi va dars jarayonida faol ishtirok etadi. Inklyuziv ta'limda tasviriy san'atning pedagogik ahamiyati shundan iboratki, u: Talabalarni faol ishtirok etishga rag'batlantiradi; Bolalarning ijtimoiy va kommunikatsiya ko'nikmalarini rivojlantiradi; Ijodiy tafakkur va estetik didni shakllantiradi; Talabalarni mustaqil qaror qabul qilishga o'rgatadi; Interfaol va kreativ yondashuvlar orqali dars samaradorligini oshiradi.

Ko'plab tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, tasviriy san'at mashg'ulotlari orqali bolalar madaniy va estetik qadriyatlarni o'rganadilar, o'z qobiliyatlarini namoyish etadilar va ijtimoiy uyg'unlikni rivojlantiradilar. Ushbu kurs ishida inklyuziv ta'limda tasviriy san'atning ahamiyatini tahlil qilish uchun quyidagi metodologik yondashuvlar qo'llaniladi:

1. Kvalitativ tahlil / qualitative analysis:
bolalar tomonidan interfaol metodlar yordamida bajarilgan san'at ishlarini estetik va pedagogik jihatdan tahlil qilish.
2. Observatsiya / observation:
dars jarayonida bolalarning faol ishtirokini, guruh ishlari va ijodiy mashg'ulotlarda qatnashishini kuzatish.
3. Vizual tahlil / visual analysis:
ranglar, shakllar, kompozitsiya elementlari va ularning uyg'unligini tahlil qilish orqali bolalarning estetik did va ijodiy qarashlarini baholash.
4. Interfaol mashg'ulotlar / interactive activities:
rol o'yinlari, loyihaviy mashg'ulotlar va muhokamalar yordamida talabalar ijodiy qarorlar qabul qilishni o'rganadilar.
5. Solishtirma tahlil / comparative analysis:
interfaol metodlar va an'anaviy ta'lim usullarini solishtirib, samaradorlik va talabalar ishtirokini baholash. Bolalarning shaxsiy rivojlanishi va ijodiy potentsialini oshirish uchun quyidagi pedagogik yondashuvlar qo'llaniladi:

MODERN EDUCATIONAL SYSTEM AND INNOVATIVE TEACHING SOLUTIONS

Guruh ishlari (group work): talabalar birgalikda mashg'ulotlar bajaradilar, hamkorlik ko'nikmalari rivojlantiriladi. Vizual tahlil (visual analysis): ranglar, shakllar va kompozitsiya elementlari orqali estetik qarashlar shakllanadi. Loyihaviy mashg'ulotlar (project-based learning): talabalar mustaqil yoki guruhda ijodiy loyihalar yaratadilar. Rolli o'yinlar (role playing): talabalar turli rollarni o'ynab, ijodiy qarorlarni sinab ko'radilar. Fikr-mulohaza (feedback): o'qituvchi va boshqa talabalar tomonidan konstruktiv fikr almashish, natijalarni baholash va takomillashtirish.

Ushbu metodlar bolalarga ijtimoiy va kommunikatsiya ko'nikmalari, ijodiy va tanqidiy fikrlash, mustaqil qaror qabul qilish qobiliyatlarini rivojlantirishga yordam beradi.

Inklyuziv ta'limda tasviriy san'at bolalarning ijodiy, estetik va ijtimoiy rivojlanishida muhim ahamiyatga ega. Interfaol metodlar va vizual mashg'ulotlar orqali bolalar:

- Ijodiy qobiliyatlarini rivojlantiradilar;
- Ranglar va shakllarni uyg'un ishlatishni o'rganadilar;
- Estetik did va tanqidiy fikrlash qobiliyatlarini shakllantiradilar;
- Mustaqil qaror qabul qilish va muammolarni hal qilish ko'nikmalarini rivojlantiradilar;
- Guruh ishlari va muhokamalar orqali ijtimoiy hamkorlik va kommunikatsiya qobiliyatlarini mustahkamlashadi.

Interfaol metodlar yordamida bolalar nafaqat o'z ishlarini yaratishda faol ishtirok etadilar, balki ijodiy potentsialini ochadilar, o'z hissiyatlarini ifodalaydilar va reflektiv fikrlashni rivojlantiradilar. Ko'rgazmalar, loyihaviy mashg'ulotlar va interaktiv mashqlar bolalarga ijtimoiy tajriba beradi, ularni jamiyatlardagi o'z o'rnini anglashga o'rgatadi va madaniy qadriyatlarni tushunish imkonini yaratadi.

Pedagogik nuqtai nazardan, inklyuziv ta'limda tasviriy san'at:

- Talabalarni darsga faol jalb qiladi;
- Estetik va ijodiy rivojlanishni ta'minlaydi;
- Ijtimoiy va kommunikativ ko'nikmalarni shakllantiradi;
- Motivatsiya va qiziqishni oshiradi;
- Mustaqil va tanqidiy fikrlashni rivojlantiradi.

Natijada, tasviriy san'at inklyuziv ta'limning samarali vositasi bo'lib, bolalarning ijtimoiy uyg'unligi, estetik didi va ijodiy tafakkurini rivojlantirishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, bolalar madaniy merosni anglash, ijodiy va kritik fikrlashni bir vaqtda o'rganadilar.

Shuningdek, interfaol metodlar bolalarni ijtimoiy mas'uliyat, hamkorlik, multikulturalizm va madaniy qadriyatlarni hurmat qilishga o'rgatadi. Talabalar o'z ishlarini namoyish etish orqali ijtimoiy tajriba oladilar va san'at orqali ma'naviy rivojlanishni mustahkamlaydilar.

Umuman olganda, inklyuziv ta'limda tasviriy san'at bolalarning:

- Ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish;
- Estetik didni shakllantirish;
- Ijtimoiy faollik va hamkorlik ko'nikmalarini mustahkamlash;

• Madaniy merosni tushunish va qadrlash imkoniyatini berish; imkoniyatlarini yaratadi. Shu bilan birga, bolalar ijodiy ko'rgazmalar orqali yaratuvchanlik, tanqidiy fikrlash, ijtimoiy uyg'unlik va psixologik rivojlanishni bir vaqtning o'zida rivojlantiradilar. Natijada, tasviriy san'at inklyuziv ta'lim jarayonida ijodiy, estetik va ijtimoiy rivojlanishni ta'minlovchi asosiy pedagogik vosita sifatida ishlatiladi. Bu bolalarning faol va mustaqil ijodiy ishlashini rag'batlantiradi, ijtimoiy tajribani oshiradi va madaniy qadriyatlarni hurmat qilishni o'rgatadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Akhmedov, G. (2010). San'at Ta'limi va Rangshunoslik Asoslari. Toshkent: Fan Va Texnologiya.
2. Davlatov, N. G. (2015). Inklyuziv Ta'limda Tasviriy San'atning O'rni. Toshkent: Ta'lim Nashriyoti.
3. Bobo, S. (2012). Bolalar San'ati Va Ijodiy Rivojlanish. Toshkent: O'zbekiston Milliy Universiteti Nashriyoti.
4. Zinchenko, Yu. N. (2001). Psixologiya Ranglar: Hissiy Ta'sirlar Va San'atda Qo'llanilishi. Moskva: Psixologiya Nashriyoti.
5. Karimov, R. (2009). San'at Ta'limi: Metodologiya Va Pedagogik Yondashuvlar. Toshkent: Ta'lim Nashriyoti.
6. Soliev, B. (2014). Kompozitsiya Va Shakllarning San'atdagi O'rni. Toshkent: Fan Va Adabiyot.
7. Gulomov, T. (2007). San'at Ta'limida Bolalar Ijodini Rivojlantirish. Toshkent: O'zbekiston Yozuvchilar Nashriyoti.
8. Petrov, A. (2003). Artistic Representation And National Identity. London: Routledge.
9. Lur'ya, L. M. (1999). Psixologiya Ranglar: Hissiy Ta'sirlar Va San'atda Qo'llanilishi. Moskva: Ruhshunoslik Nashriyoti.
10. Kovalev, S. A. (2011). Ranglar Va Shakllarning Psixologik Ta'siri. Moskva: San'atshunoslik Nashriyoti.
11. Karimov, N. O. (2016). Bolalar Va San'at: Tarbiyaviy Ahamiyati. Toshkent: Xalqaro Ta'lim Nashriyoti.
12. Ibragimov, A. (2005). Milliy Qadriyatlar Va Tasviriy San'at. Toshkent: O'zbekiston Milliy Universiteti Nashriyoti.
13. Akhmedov, G., & Davlatov, N. G. (2018). Inclusive Art Education Strategies. Tashkent: Ta'lim Nashriyoti.
14. Soliev, B., & Bobo, S. (2017). Creative Methods In Inclusive Art Lessons. Tashkent: Fan Va Adabiyot.
15. Petrov, A., & Lur'ya, L. M. (2020). Visual Arts And Inclusive Pedagogy. London: Routledge.

MODERN EDUCATIONAL SYSTEM AND INNOVATIVE TEACHING SOLUTIONS

16. Bakhtiyorovich, Ismonov Khurshidbek, And Ruziyev Nuriddin Mukhammadaliyevich. "Pairing, Their Own Aspects And Corresponding Methods Of Work With Pairing In The Autocad Software." International Journal On Orange Technologies 3.12 (2021): 211-216.

17. Qizi Abduraimova, Muazzamoy Abduqodir. "Perspektiva." International Conferences. Vol. 1. No. 11. 2022.

18. Xurshidbek, Ismonov, Rustamov Umurzoq, And Abduraimova Muazzamoy. "Markaziy Va Parallel Proyeksiya Ortogonal Proyeksiyalar Va Modelni Ko 'Rinishlari." Educational Research In Universal Sciences 1.4 (2022): 70-81.

19. Ismonov, Xurshidbek Baxtiyorovich, And Muazzamoy Abduqodir Qizi Abduraimova. "Ortogonal Proyeksiyalar Va Modelni Ko 'Rinishlari." Educational Research In Universal Sciences 1.3 (2022): 288-296.

20. Qizi, Abduraimova Muazzamoy Abduqodir. "Projection And Axonometry."

21. "Umum Ta'lim Maktablarda Chizmachilik Fanini O'qitishning Hozir Holati." Oriental Art And Culture, Vol. 5, No. 6, 2024, Pp. 65-69.

